

5. Пуляк О. Виховання культури безпеки у студентів вищих навчальних закладів. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Випуск 7 (I) [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/227-435-1-SM.pdf.
6. Романів Л. Культура безпеки, як складова базової культури особистості. Молодий вчений № 3.1 (43.1). Херсон. 2017. С. 238-241.
7. Чорна О. Інформаційно-комунікаційні технології в інтегрованому курсі безпеки життєдіяльності та охорони праці для майбутніх учителів технологій. [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/znpkp_ped_2017_23_50.pdf.

КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

*Байдуж А. Ю.
м. Полтава*

*Культура безпеки подібна до релігії –
або ти віриш у неї і дотримуєшся
завжди, або ні. Між цим нічого
немає (третього не дано).
Чарльз Дженс*

Анотація. У статті розглянуто та досліджено сучасний стан технологічної безпеки яка міцно інкорпоровалася в загальну технологічну культуру суспільства і стала її необхідним складовим елементом.

Ключові слова: культура безпеки; технологічна культура.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується настільки серйозними кризовими тенденціями, що людство повинно в найкоротший час кардинально змінити ставлення до своєї життєдіяльності. Початок ХХІ століття характеризується стрімким розвитком п'ятого технологічного укладу (ТУ) і переходом людства до шостого ТУ, ключовим фактором якого стають нанотехнології, клітинні технології, методи генної інженерії та альтернативна енергетика [1]. Стрімкі темпи технологічної еволюції з одного боку позитивно впливають на розвиток суспільства, оскільки дають можливість вирішувати питання, пов'язані з підвищенням якості людського життя. З іншого боку, впровадження в усі сфери соціального життя високих технологій не лише приносить користь, а й спричиняє виникнення цілого ряду проблем, перш за все пов'язаних з питаннями забезпечення технологічної безпеки.

Питання підготовки людства до безпечної життєдіяльності та розробки основ формування в неї культури безпеки життєдіяльності розглядало багато вчених-педагогів, серед яких В. Сапронов, Ю. Воробйов, В. Акімов, В. Мошкін, В. Девисілов, М. Зоріна, С. Данченко, В. Мельник, А. Снегірьов, С. Якушева, В. Гафнер, О. Шароватова, Л. Сорокіна, Н. Лизь, Л. Шершнев, С. Абрамова, О. Михайлов, С. Тузіков, А. Лазутський, Є. Карманний, О. Ляшенко, В. Березуцький, З. Яремко, О. Запорожець, В. Михайлюк та інші.

Історично проблема забезпечення технологічної безпеки виникла разом із винайденням перших знарядь праці. Поява перших кам'яних шкребків і сокир призвела не тільки до швидкої технологічної еволюції людства, а й до безлічі травм і конфліктів. Чим складніше ставали знаряддя праці, тим небезпечніше вони виявлялися для людини. Вирішуючи завдання поліпшення свого добробуту, людина сама створювала собі проблеми, на залагодження яких витрачалися сотні років. Таким чином технологічна безпека міцно інкорпоровалася в загальну технологічну культуру суспільства і стала її необхідним складовим елементом.

Термін «культура» (з лат. *cultura*) в буквальному перекладі означає обробіток,

обробка. Проте це не просто сукупність матеріальних і духовних цінностей, а й способи створення, розподілу і споживання цих цінностей. Культура – теж поняття історичне. Культура виникла разом із появою на Землі людини і розвивалася під час опанування нею силами природи, вдосконалення суспільства і самої людини. Змінюючи природний світ, пристосовуючи його до своїх потреб, людина створює культурне середовище, в яку входять техніка й техногенні об'єкти, житло, засоби спілкування та інформації, предмети побуту, твори мистецтва тощо.

Термін «технологія» походить від давньогрецького *techne* – мистецтво, майстерність, вміння і *logos* – вчення, наука. Отже, технологію, з одного боку, можна розглядати як науку, а з іншого боку – як практичну діяльність людини. Технологія – багатозначне поняття. По-перше, це наука про перетворення матеріалів, сировини, енергії та інформації в потрібний для людини продукт, тобто наука про способи перетворювальної діяльності людини. По-друге, це наука про способи виробництва в конкретних сферах і видах людської діяльності. Отже, в основі технологічної культури лежить перетворювальна діяльність людини, в якій проявляються її знання, вміння і творчі здібності. Технологічну культуру можна розглядати в соціальному і особистісному аспекті. В соціальному аспекті – це рівень розвитку суспільства на основі доцільної і ефективної перетворювальної діяльності людей, сукупності досягнутих технологій в матеріальному виробництві і духовному житті. В особистісному плані – це рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання і вдосконалення себе й навколишнього світу. Водночас технологічна культура як сукупність знань та вмінь у певній галузі виробництва, що гарантують особистісну безпеку та безпеку суспільства, є фундаментальним компонентом загальної культури як окремої людини, так і суспільства загалом.

Разом із тим існуючий стан справ свідчить про те, що формування у людей сукупності знань та умінь є недостатнім для забезпечення безпеки. 2018 року в Україні у поза виробничому середовищі від зовнішніх причин смертності загинуло 40135 осіб – у 4,4 рази більше, ніж за весь період війни на Сході країни [2]. Враховуючи загальну чисельність населення держави 42,76 млн. осіб, ризик невиробничого травматизму становить $9,4 \times 10^{-4}$, що за міжнародними стандартами оцінюється як високий ризик. Виробничий травматизм зі смертельними наслідками склав у 2018 році 857 осіб. По відношенню до економічно активного населення (21,29 млн. чол.) ризик смертельного травматизму на виробництві $4,0 \times 10^{-4}$, що вчетверо більше, ніж гранично допустимий рівень. Отже культура безпеки у населення явно не сформована.

Цього року термін «культура безпеки» може відзначати своєрідний ювілей: минає 30 років відтоді, як вперше в процесі аналізу причин і наслідків Чорнобильської аварії, здійсненого Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ), з'явилося це поняття. Було визнано, що саме відсутність культури безпеки стала однією з причин цієї найбільшої техногенної катастрофи в історії людства. Міжнародна консультативна група з ядерної безпеки при Генеральному директорі МАГАТЕ запропонувала таке визначення цього поняття: «Культура безпеки – це такий набір характеристик і особливостей діяльності організацій та поведінки окремих осіб, який встановлює, що проблемам безпеки атомних станцій, як таким, що мають вищий пріоритет, приділяється увага, яка визначається їх значущістю» [3].

Слідом за МАГАТЕ концепцію культури безпеки підтримали Міжнародна організація праці, Міжнародна організація цивільної авіації, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Всесвітня організація трубопровідного транспорту, Міжнародна асоціація з радіаційного захисту та інші авторитетні міжнародні інституції. Так поступово цей термін почали розповсюджувати на усі сфери людської діяльності та застосовувати як до окремої людини, так і до суспільства в цілому. В науковій літературі культура безпеки визначається як рівень розвитку людини і суспільства, що

характеризується значущістю забезпечення безпеки людини в системі особистісних і соціальних цінностей, безпечної поведінки її як у повсякденному житті, так і в умовах надзвичайних ситуацій, рівнем захищеності від загроз і небезпек в усіх сферах життєдіяльності.

Культура безпеки в багатьох країнах стала предметом уваги вищих ешелонів влади, а державними органами з регулювання безпеки в різних сферах визнана одним із основних стратегічних напрямів їх діяльності. Так, концепцією сталого розвитку, прийнятою в 90-ті роки минулого століття, дії, спрямовані на забезпечення безпеки людей в усіх сферах життєдіяльності людства (матеріально-виробничої, побутової, соціально-політичної, культурної та духовної), визнані пріоритетними у діяльності світової спільноти в умовах глобалізації.

Кодекс Цивільного захисту України (ст. 41) визначає поняття культури безпеки як сукупність цінностей, стандартів, моральних норм і норм поведінки, спрямованих на підтримання самодисципліни як способу підвищення рівня безпеки [4].

Отже, на мою думку, подальший розвиток культури безпеки життєдіяльності людини і суспільства в цілому можливий за умови реалізації наступних основних ідей. По-перше, відокремлення як найвищого пріоритету життя людини, тобто вся діяльність індивідів і суспільства в галузі безпеки життєдіяльності повинна бути спрямована на мінімізацію людських втрат і постраждалих. По-друге, відмова від розгляду проблем безпеки людини, суспільства, держави, світового співтовариства ізольовано, окремо одне від одного, та сприйняття їх як єдиного системного, взаємозумовленого та взаємозалежного комплексу. По-третє, вважається необхідним перегляд державної політики у цій сфері, перегляд нормативно-правової бази та гармонізація її з міжнародним законодавством з метою урегулювання відносин у сфері охорони праці та підвищення відповідальності за її дотримання; а державним органам регулювання виробничої безпеки – дотримуватися принципів культури безпеки при здійсненні наглядової та ліцензійної діяльності. По-четверте, вважаємо за необхідне, посилення ролі безпекових дисциплін в освітньому процесі, адже знання людина повинна отримувати на усіх етапах освітнього процесу, починаючи зі шкільного.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Кодекс Цивільного захисту України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403%D0%B0-17>.
3. Культура безопасности. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sunpp.mk.ua/ru/safety/safety_culture.
4. Технологический уклад. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Технологический_уклад

ПОЗИТИВНА МОТИВАЦІЯ У ФОРМУВАННІ ЕЛЕМЕНТІВ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПРИ ВИКОНАННІ ТВОРЧИХ ПРОЕКТІВ

*Дудка І. О.
м. Полтава*

Трактування навчання у контексті сучасної освітньої парадигми виявляється в обґрунтуванні цього процесу як активної пізнавальної діяльності студентів, що спрямований на їхній розвиток, оволодіння знаннями й уміннями, пов'язаними з реальним життям, відповідає інтересам кожної особистості. Процес навчання елементів культури безпечної життєдіяльності повинен здійснюватись у нерозривній єдності з